

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2017 m. gruodžio 15 d.
(OR. en)

15794/17

ENV 1072
FIN 848

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinio sekretoriaus, kurio vardu pasirašo direktorius Jordi AYET PUIGARNAU
gavimo data:	2017 m. gruodžio 14 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generaliniam sekretoriui Jeppe TRANHOLMUI-MIKKELSENUI
Komisijos dok. Nr.:	COM(2017) 749 final
Dalykas:	KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI „Devintoji Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotėkų valymo įgyvendinimo būklės ir įgyvendinimo programų (reikalaujamų pagal 17 straipsnį) ataskaita“

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2017) 749 final.

Priedama: COM(2017) 749 final

Briuselis, 2017 12 14
COM(2017) 749 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**Devintoji Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotėkų valymo įgyvendinimo
būklės ir įgyvendinimo programų (reikalaujamų pagal 17 straipsnį) ataskaita**

{SWD(2017) 445 final}

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**Devintoji Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotėkų valymo įgyvendinimo
būklės ir įgyvendinimo programų (reikalaujamų pagal 17 straipsnį) ataskaita**

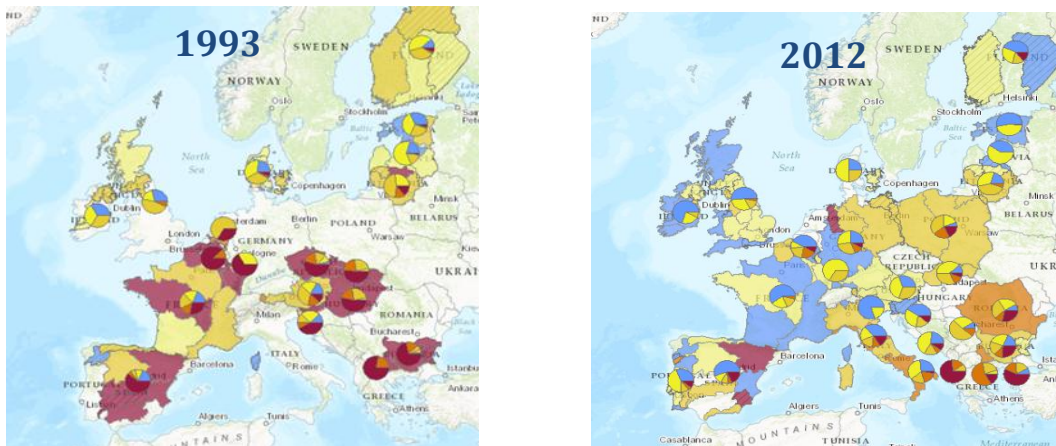
Turinys

1. POLITINĖS APLINKYBĖS	2
2. ATITIKTIES VERTINIMAS	3
2.1. <i>Surinkimo sistemos ir (arba) kitos atitinkamos sistemos</i>	4
2.2. <i>Antrinis arba biologinis valymas</i>	5
2.3. <i>Valymas pagal griežtesnius reikalavimus arba tretinis valymas ir jautrios zonos</i>	6
2.4. <i>Reikalingos pastangos siekiant atitikties</i>	7
2.5. <i>Atitikties tendencijos</i>	10
2.6. <i>Dideli miestai, stambūs nuotekas į aplinką išleidžiantys subjektai</i>	11
2.7. <i>Nuotekų dumblo susidarymas ir pakartotinis panaudojimas</i>	11
2.8. <i>Pakartotinis nuotekų panaudojimas</i>	12
3. MIESTO NUOTEKŲ VALYMO DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMAS IR VANDENŲ BŪKLĖ	12
4. SKATINIMAS UŽTIKRINTI ATITIKTĮ	13
4.1. <i>Finansavimo programos</i>	13
4.2. <i>Teisės aktų vykdymo užtikrinimas</i>	13
4.3. <i>Atitikties skatinimo strategija</i>	14
4.4. <i>Moksliniai tyrimai ir inovacijos</i>	14
5. ATASKAITŲ TEIKIMO PROCESO TOBULINIMAS	14
6. DARBO VIETŲ KŪRIMAS, EKONOMIKOS AUGIMAS IR INVESTICIJOS	15
7. MIESTO NUOTEKŲ VALYMO DIREKTYVOS VERTINIMAS	17
8. IŠVADOS	17

1. POLITINĖS APLINKYBĖS

Miesto nuotekų valymo direktyva yra viena pagrindinių politikos priemonių pagal ES vandens *acquis*, skirtą saugoti aplinkai ir žmonių sveikatai. Pažanga įgyvendinant Miesto nuotekų valymo direktyvą pastaruosius 25 metus buvo labai svarbi gerinant ES upių, ežerų ir jūrų vandens kokybę (žr. 1 pav.). Be to, ši direktyva padėjo padaryti didelę pažangą, įgyvendinant kitų ES direktyvų, pvz., Geriamojo vandens, Maudyklų vandens, Vandens pagrindų ir Jūrų strategijos pagrindų direktyvų¹, tikslus. Kartu su Maudyklų vandens direktyva ir Geriamojo vandens direktyva šia direktyva taip pat prisidedama prie ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo. Pavyzdžiui:

- kiekvienais metais reikia 19–25 mlrd. EUR investicijų į vandens infrastruktūrą;
- su vandentvarka susijusios darbo vietos sudaro apie 600 000 etato ekvivalentų.

1 pav. Biocheminio deguonies suvartojimo (BDS 5) kaita Europos upėse – sumažėjęs BDS 5 rodo, kad ES vandenų kokybė gerėja (šaltinis – Europos ekonominė erdvė (EEE²))

Miesto nuotekų valymo direktyvą taip pat reikėtų vertinti atsižvelgiant į 6-ąją darnaus vystymosi tikslą (6 DVT) – „visiems užtikrinti galimybę gauti vandens ir sanitarines paslaugas“³. Atsižvelgiant į tai, kad visame pasaulyje 2,4 mlrd. žmonių neturi galimybės naudotis geresnėmis sanitarinės priemonėmis, o visoje ES jomis negali naudotis maždaug 10 mln. žmonių. 6 DVT teikia naujų vilčių, kad visiems bus galima užtikrinti geresnę sveikatą ir aplinką. Be to, įgyvendinant šį tikslą siūloma galimybė investuoti ir imtis veiksmų vandens sektoriuje.

Ši ataskaita pagrįsta 2014 m. sausio–gruodžio mėn. surinktais duomenimis, kaip reikalaujama pagal Miesto nuotekų valymo direktyvos 15 ir 17 straipsnius. Prie šios ataskaitos pridamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, kuriame pateikta išsamesnė analizė. Rengdama šią ataskaitą Komisija, remdamasi tiksliais įgyvendinimo duomenimis, vertino padėtį visose valstybėse narėse⁴. Ji tai galėjo atlikti vedama nuodugnų dialogą su valstybėmis narėmis ir naudodamasi jai ir Europos aplinkos agentūrai prieinamomis patobulintomis IT

¹ http://ec.europa.eu/environment/water/water-drink/index_en.html; http://ec.europa.eu/environment/water/water-bathing/index_en.html; Vandens pagrindų direktyva – http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/index_en.html ir Jūrų strategijos pagrindų direktyva – http://ec.europa.eu/environment/marine/eu-coast-and-marine-policy/index_en.htm.

² <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/wise-soe-bod-in-rivers>.

³ <http://www.un.org/sustainabledevelopment/water-and-sanitation/>.

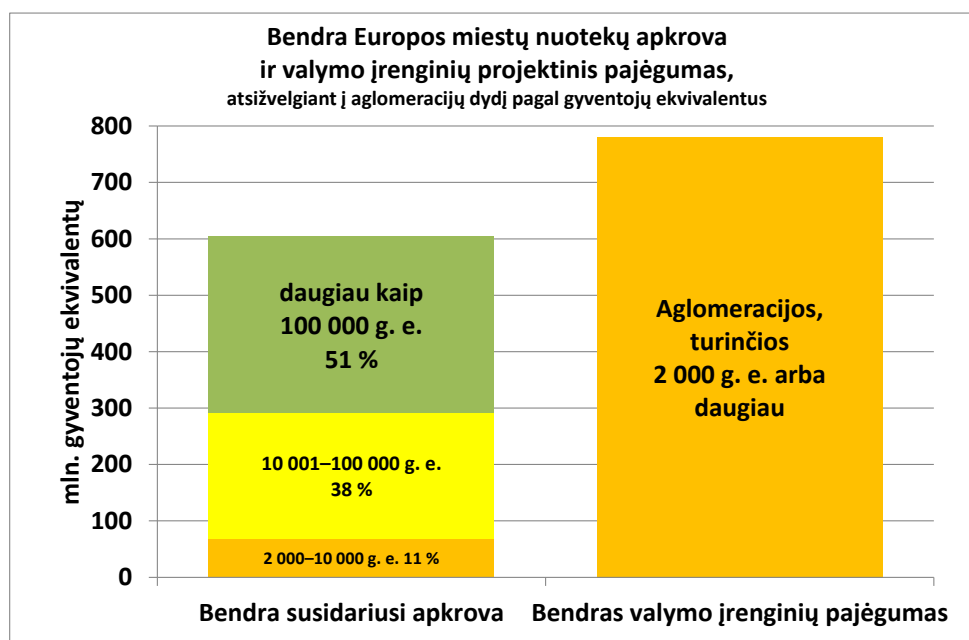
⁴ Italija ir Lenkija į aštuntąją ataskaitą nebuvo įtrauktos, nes jų ataskaitos nebuvo pateiktos laiku arba tinkamai. Kroatijai iki ataskaitinių metų (2014 m.) atitikties reikalavimas nebuvo taikomas. Pirmojo Kroatijai taikomo atitikties reikalavimui terminas bus 2018 m. pabaigoje.

priemonėmis^{5, 6}. Iš ataskaitos matyti, kad šalys, įstojusios į ES nuo 2004 m. (ES 13⁷), padarė didelę pažangą siekdamos šių tikslų.

2. ATITIKTIES VERTINIMAS

2014 m. ES buvo apytikriai 23 500 aglomeracijų, kaip apibrėžta Miesto nuotekų valymo direktyvoje, turinčių 2 000 ir daugiau gyventojų ekvivalentų (g. e.). Šiose aglomeracijose iš viso susidarė 604 mln. gyventojų ekvivalentų (mln. g. e.), atitinkančių buitines, taip pat gamybines ir paviršines (lietaus) nuotekas, apkrova. Skirtumas, palyginti su ankstesnėje ataskaitoje nurodyta apkrova (500 mln. g. e.), iš esmės atsirado dėl to, kad buvo įtrauktos Lenkija ir Italija.

580 didžiųjų miestų, kuriuose yra daugiau kaip 150 000 gyventojų, iš viso susidarė 256 mln. g. e. apkrova, arba 42 proc. visos apkrovos. 2 pav. matyti, kad 89 proc. visos apkrovos susidaro aglomeracijose, turinčiose daugiau kaip 10 000 g. e., todėl šios aglomeracijos laikomos prioritetinėmis siekiant atitikties.

2 pav. Bendra ES nuotekų apkrova pagal aglomeracijos dydį, palyginti su valymo įrenginių pajėgumu

Apskritai iki 2014 m. ES pasiekė aukštą atitikties lygį. Jį rodo tokie atitikties įvairiose srityse rodikliai:

- 94,7 proc. surinkimo srityje (naudojant surinkimo sistemas arba alternatyvias individualias ar kitas atitinkamas sistemas⁸);
- 88,7 proc. antrinio valymo srityje;
- 84,5 proc. valymo pagal griežtesnius nei antrinio valymo reikalavimus srityje, kai reikia, pašalinant azotą (N) ir (arba) fosforą (P).

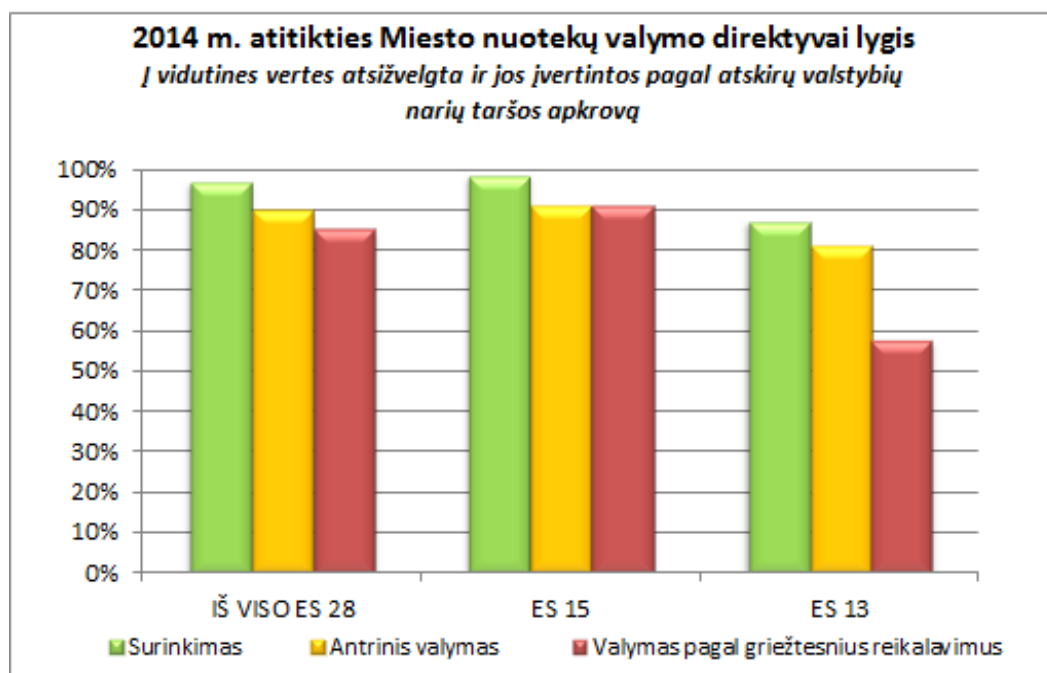
⁵28 Europos nacionalinės miesto nuotekų valymo interneto svetainės, <https://www.geospatialworld.net/news-posts/geospatial-media-communications-announces-winners-geospatial-excellence-award/>.

⁶ Europos aplinkos informacijos ir stebėjimo tinklo („Eionet“) infrastruktūra „Reportnet“ – <https://www.eionet.europa.eu/reportnet>.

⁷ BG, CY, CZ, EE, HR, HU, LT, LV, MT, PL, RO, SI, SK.

⁸ Šiomis sistemomis turėtų būti užtikrintas Miesto nuotekų valymo direktyvoje numatytas lygiavertis aplinkos apsaugos lygis.

Vis dėlto tarp valstybių narių tebėra esminių skirtumų, ypač, kai kalbama apie atitiktį griežtesniems valymo reikalavimams (žr. toliau).

3 pav. Atitikties Miesto nuotekų valymo direktyvai rodikliai (svertinis vidurkis – 2014 m.) ES 28, ES 15 ir ES 13 lygmenimis (3 straipsnis (surinkimas), 4 straipsnis (antrinis valymas), 5 straipsnis (valymas pagal griežtesnius reikalavimus)). 13 šalių Europos Sąjungoje antrinio valymo rodikliai aukštesni dėl skirtingų sąlygų ir terminų stojimo sutartyse.

Bendri ES atitikties rodikliai šiek tiek sumažėjo, palyginti su nurodytaisiais ankstesnėje ataskaitoje (98,4 proc. surinkimo, 91,9 proc. antrinio valymo ir 87,9 proc. valymo pagal griežtesnius reikalavimus srityse), tačiau šioje ataskaitoje pateikiami rodikliai, palyginti su ankstesnėje ataskaitoje pateiktais rodikliais, tiksliau atspindi dabartinę Miesto nuotekų valymo direktyvos įgyvendinimo padėtį. Taip yra dėl kelių veiksnių, pvz.:

- 13 šalių Europos Sąjungoje taikomi nauji atitikties reikalavimams terminai;
- įtrauktos Italija, Lenkija ir Rumunija, kurių direktyvos įgyvendinimo rodikliai yra žemesni;
- patobulintas duomenų rinkimas ir tikrinimas.

Bendras įrengtasis valymo pajėgumas ES atitinka apytikriai 780 mln. g. e. (2 pav.), t. y. daugiau nei ES lygmeniu susidaranti apkrova. Iš principo tai reikštų, kad yra atsižvelgiama į būsimus valymo poreikius, nors padėtis skirtingose vietovėse skiriasi. Vienose vietovėse valymo įrenginių pajėgumas yra per didelis, o kitose nuotekų surenkama nepakankamai ir (arba) nepakankamai surinkimo įrenginių prijungta prie jau esančių valymo įrenginių.

2.1. Surinkimo sistemos ir (arba) kitos atitinkamos sistemos⁹

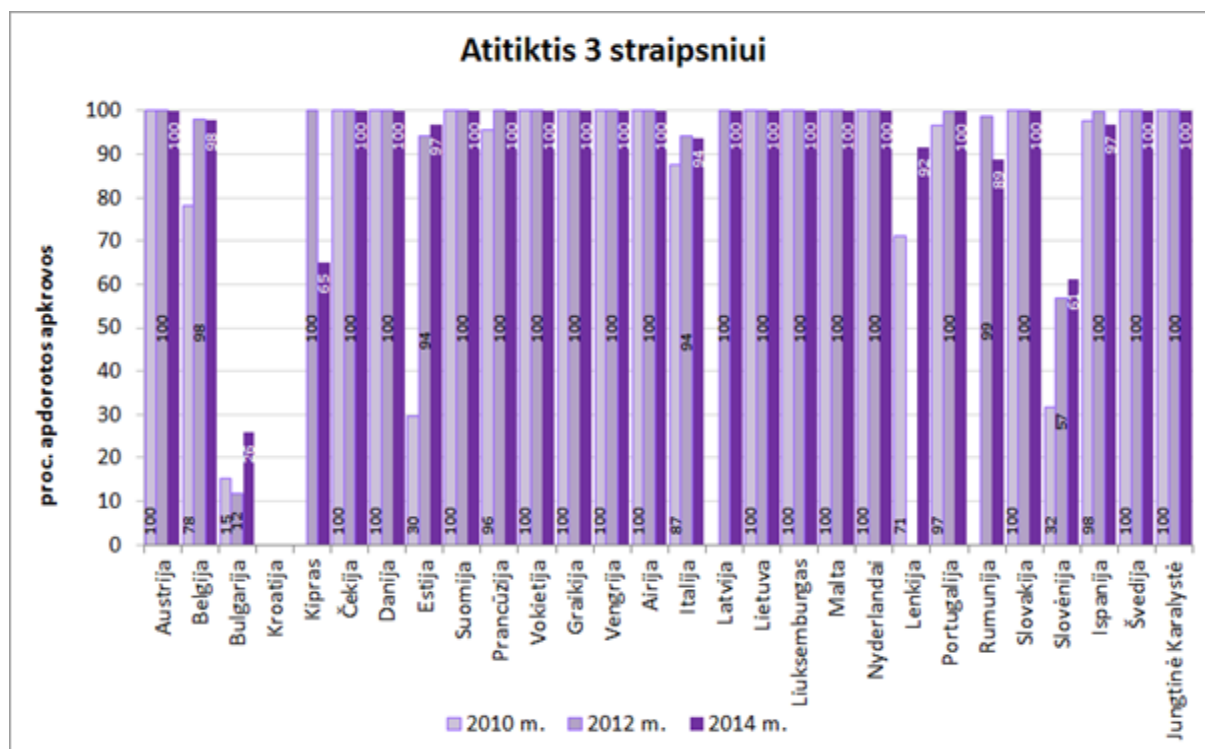
ES atitikties nuotekų surinkimo reikalavimams lygis yra aukštas – vidutiniškai 94,7 proc. Sumažėjimas 3,7 procentinio punkto, palyginti su ankstesne ataskaita, daugiausiai siejamas su tuo, kad buvo įtraukti Italijos ir Lenkijos duomenys ir pateiktos tikslesnės Rumunijos vertės¹⁰.

⁹ Miesto nuotekų valymo direktyvos 3 straipsnyje reikalaujama, kad valstybės narės užtikrintų, kad visose aglomeracijose būtų nuotekų surinkimo sistemos.

¹⁰ Rumunijos atitikties 3 straipsniui rodiklis, nurodytas aštuntojoje ataskaitoje, (2012 m.) buvo didesnis, nei tikėtasi, nes jis buvo apskaičiuotas remiantis visa reikalavimus atitinkančia apkrova (neatsižvelgiant į aglomeracijas, su kuriomis ta apkrova buvo siejama, ir

Daugumos valstybių narių atitikties rodikliai išliko nepakitę arba pagerėjo, išskyrus Rumuniją, Kiprą ir (mažesniu mastu) Ispaniją¹¹. 19 valstybių narių atitikties rodikliai yra labai aukšti – nuo 98 iki 100 proc., o keturiose valstybėse narės (Rumunijoje, Bulgarijoje, Slovėnijoje ir Kipre) rodikliai tebėra žemi – žemesni nei 70 proc.

Palyginti su aštuntąja ataskaita, individualios ar kitos atitinkamos sistemos, kaip alternatyva centralizuotam surinkimui, buvo taikomos vidutiniškai mažiau. Individualios ar kitos atitinkamos sistemos daugiau taikytos Slovėnijoje, Graikijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Čekijoje. Komisija tiria, ar šių sistemų taikymo sąlygos (registas, leidimai, stebėseną ir patikrą, rūšys ir susijusi aplinkos apsauga) atitinka Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimus.

4 pav. Atitikties Miesto nuotekų valymo direktyvos 3 straipsniui rodiklių, pateiktų trijose paskutinėse ataskaitose ir išreikštų apdorotos apkrovos procentais, kaita. 2010, 2012 ir 2014 m. duomenys

2.2. Antrinis arba biologinis valymas¹²

88,7 proc. ES nuotekų tinkamai išvalomos taikant antrinį valymą – tai yra 3,2 proc. mažiau, palyginti su ankstesne ataskaita. Priežastys paaiškintos 2.1 dalyje. 17 valstybių narių atitikties rodikliai siekia 90–100 proc., o keturios valstybės narės (Malta, Rumunija, Bulgarija ir Slovėnija), kuriose rodikliai yra žemesni nei 20 proc., dar turi įdėti daug pastangų, kad užtikrintų atitiktį. Airija, kurios atitikties rodiklis yra mažesnis nei 70 proc., yra ypatingas atvejis¹³, o Italijoje daroma tik nedidelė pažanga. Nors vidutinis ES atitikties rodiklis

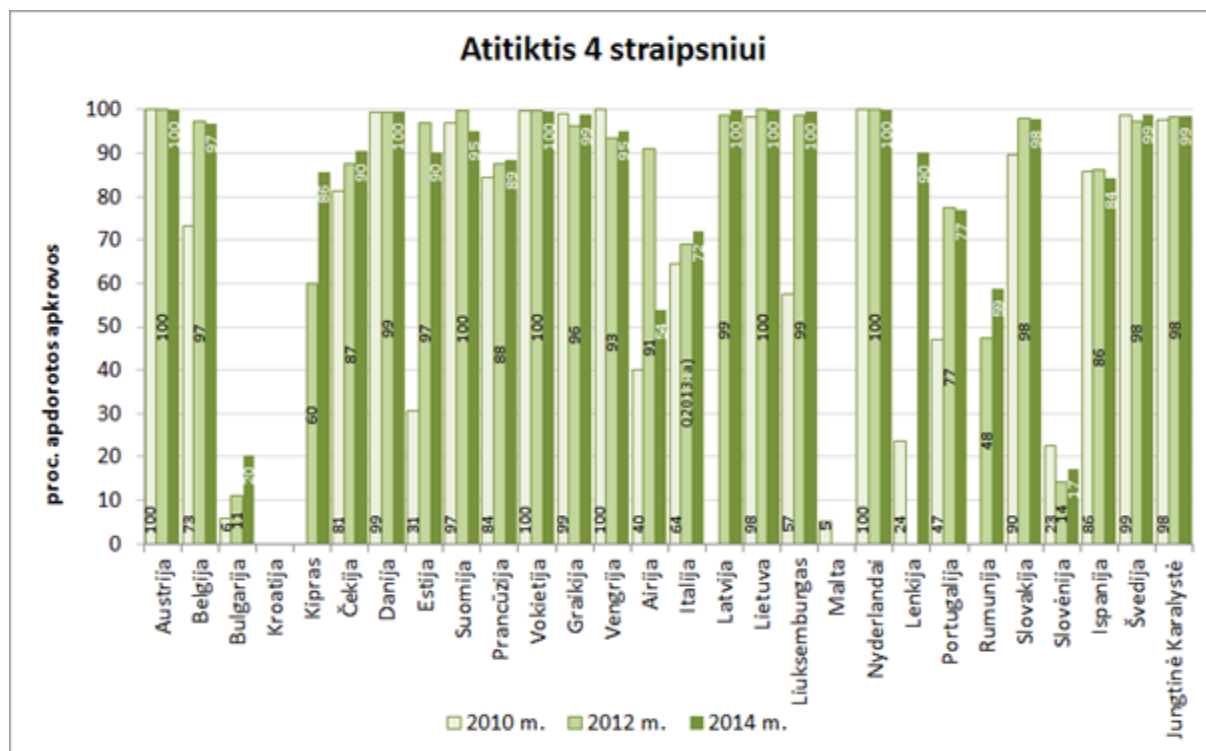
įsipareigojimus pagal Stojimo sutartį). Šis rodiklis turėjo būti apskaičiuotas remiantis apkrova, susijusia su sąrašu visapusiškai reikalavimus atitinkančių aglomeracijų, ir pagal Stojimo sutartyje nustatytus pasibaigusius terminus, tačiau tai buvo neįmanoma, nes tuo metu rengiant ataskaitas tokio sąrašo nebuvo.

¹¹ Kipras: –35 proc. dėl naujų atitikties reikalavimų, taikomų nuo 2012 m.; Rumunija: –96 proc. dėl skaičiavimo metodikos pasikeitimo; Ispanija: –3 proc. dėl didesnio duomenų rinkinio tikslumo.

¹² Miesto nuotekų valymo direktyvos 4 straipsnyje reikalaujama, kad į surinkimo sistemas patenkančioms nuotekoms, prieš jas išleidžiant, būtų taikomas antrinis arba jam prilygstantis valymas.

¹³ Iš esmės dėl to, kad Dublino valymo įrenginys 2014 m. neatitiko reikalavimų.

sumažėjo, 13 šalių Europos Sąjungoje jis padidėjo iki 75 proc., palyginti su 68 proc., nurodytais aštuntojoje ataskaitoje. Didžiulė pažanga padaryta Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Slovakijoje. Įtraukus Lenkiją, 28 šalių Europos Sąjungos vidutinis rodiklis sumažėjo, tačiau 13 šalių Europos Sąjungos rodiklis padidėjo.

5 pav. Atitikties Miesto nuotekų valymo direktyvos 4 straipsniui rodiklių, pateiktų trijose paskutinėse ataskaitose ir išreikštų apdorotos apkrovos procentais, kaita. 2010, 2012 ir 2014 m. duomenys

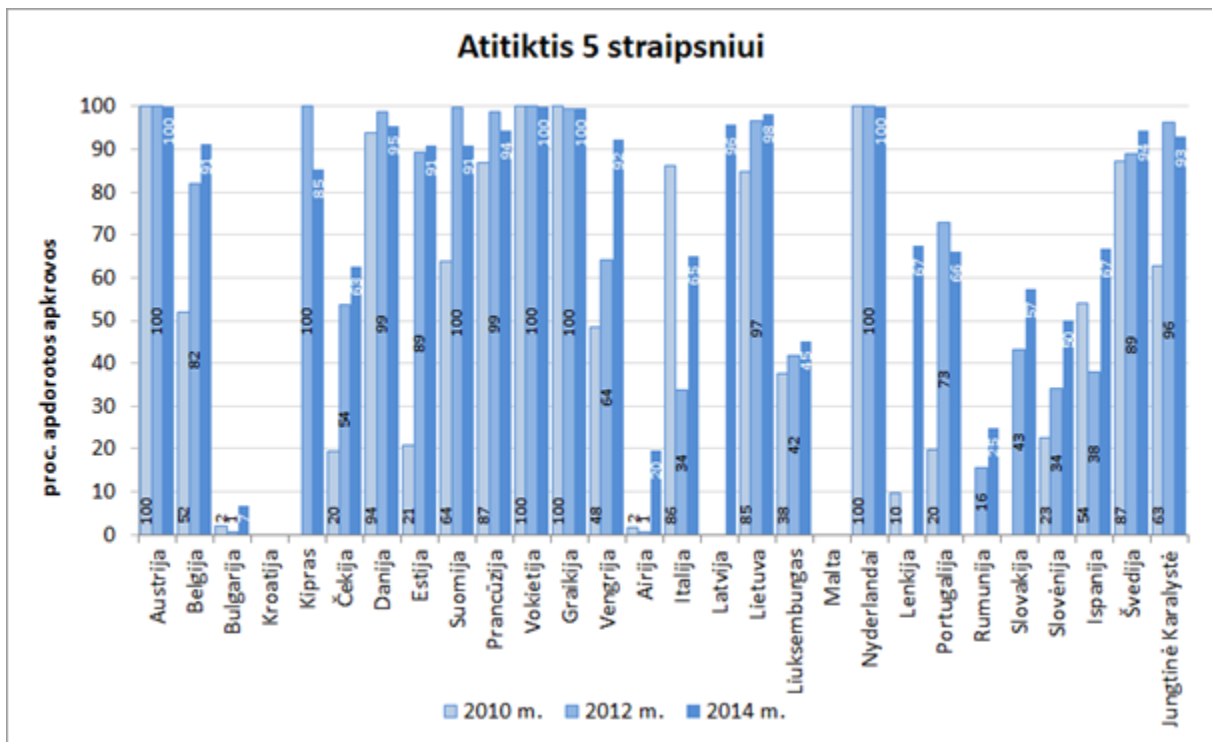
2.3. Valymas pagal griežtesnius reikalavimus arba tretinis valymas ir jautrios zonos¹⁴

Valymas pagal griežtesnius reikalavimus (palyginti su antriniu valymu¹⁵) taikomas nuotekoms, išleidžiamoms vietovėse, kurios sudaro 76 proc. ES teritorijos. 15 valstybių narių tokį valymą taiko visoje savo teritorijoje, o kitos 13 valstybių narių nustatė tam tikras jautrias zonas, kaip nurodyta Miesto nuotekų valymo direktyvoje. Šiose valstybėse narėse jautriomis laikomų teritorijų plotas padidėjo, todėl visos jautria laikomos ES teritorijos plotas padidėjo 4 proc.; taip gerinama vandenų apsauga.

Valymo pagal griežtesnius reikalavimus (taikomo aglomeracijoms, kuriose nuotekos išleidžiamos į jautrias zonas) atitikties rodiklis yra 84,5 proc., tai yra 3,4 proc. mažiau, palyginti su ankstesne ataskaita. Iš esmės taip yra dėl gautų tikslesnių duomenų, tačiau taip pat dėl naujų ataskaitose pateiktų duomenų, kurie rodo, kad Italijos, Lenkijos ir Rumunijos atitiktis yra mažesnė ir nesiekia ES vidurkio. Mažesniu mastu taip yra ir dėl to, kad aštuonių valstybių narių rezultatai šiek tiek sumažėjo dėl naujų atitikties terminų pabaigos. 15 valstybių narių pasiekė 85–100 proc. atitikties lygį (įskaitant Kiprą, Estiją, Vengriją, Latviją ir Lietuvą). Apskritai skirtumai tarp valstybių narių išlieka dideli – atitikties rodikliai svyruoja nuo mažiau kaip 70 proc. iki 100 proc. Reikėtų tinkamai spręsti šį klausimą. Keliose valstybėse narėse, kuriose rodikliai yra mažesni kaip 20 proc. (Bulgarijoje, Maltoje, Airijoje ir Rumunijoje), dar reikia dėti daug pastangų.

¹⁴ Miesto nuotekų valymo direktyvos 5 straipsnyje reikalaujama, kad valstybės narės nustatytų jautrias zonas ir užtikrintų, kad nuotekos, prieš išleidžiant jas į šias zonas, būtų valomos pagal griežtesnius nei antrinio valymo reikalavimus.

¹⁵ Paprastai N ir (arba) P pašalinimas.

6 pav. Atitikties Miesto nuotekų valymo direktyvos 5 straipsniui rodiklių, pateiktų trijose paskutinėse ataskaitose ir išreikštų apdorotos apkrovos procentais, kaita. 2010, 2012 ir 2014 m. duomenys

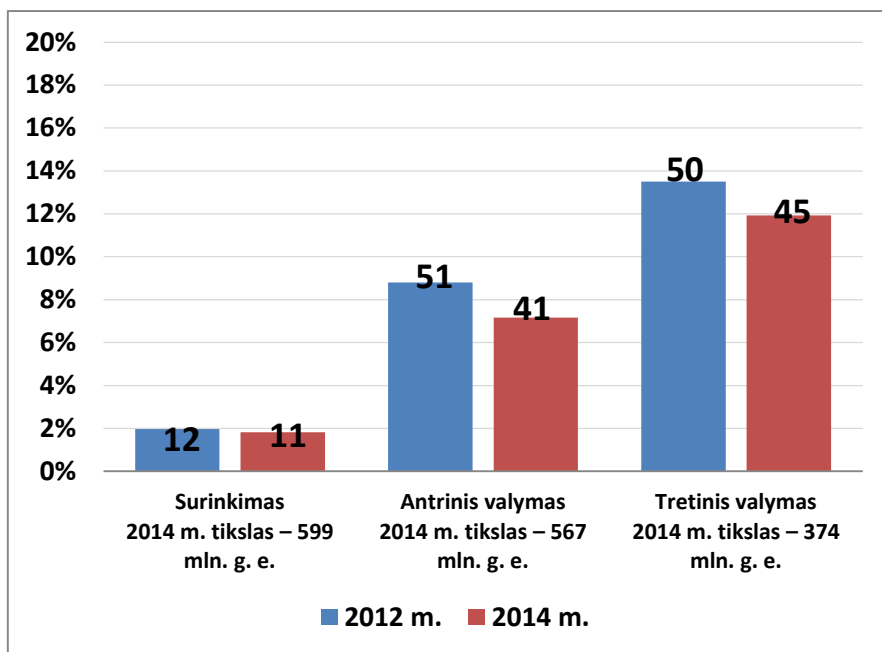
2.4. Reikalingos pastangos siekiant atitikties

Reikalingos pastangos siekiant atitikties galėtų būtų apibrėžtos kaip apskaičiuota nesurinktų arba tinkamai neišvalytų nuotekų apkrova, išreikšta gyventojų ekvivalentais. Šis rodiklis rodo, kokio masto pastangų dar reikia, taip pat padeda susidaryti tikroviškesnį pasiektos pažangos vaizdą. Šis rodiklis apskaičiuojamas remiantis likusiais g. e., kuriuos reikia surinkti, arba, jei jie surinkti, kuriuos dar reikia tinkamai išvalyti, kad būtų visapusiškai įgyvendintos Miesto nuotekų valymo direktyvos sąlygos. Taikant šį požiūrį atitikties vertinimas, pagal kurį tik aglomeracijos, kurios visapusiškai atitinka Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimus¹⁶, laikomos atitinkančiomis reikalavimus, atliekamas atsižvelgiant į papildomus aspektus.

Toliau pateiktoje diagramoje (7 pav.) pavaizduotos reikalingų pastangų siekiant atitikties tendencijos: 2012–2014 m. papildomai buvo surinkta apie 1 mln. g. e., papildomiems 10 mln. g. e. pritaikytas reikalavimus atitinkantis antrinis valymas, o papildomiems 5 mln. g. e. pritaikytas reikalavimus atitinkantis valymas pagal griežtesnius reikalavimus¹⁷.

¹⁶ Aglomeracija, kurioje pagal Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimus surenkama 98 proc. nuotekų, bus laikoma neatitinkančia reikalavimų, nors pastangos, reikalingos siekiant atitikties, sudarytų tik 2 proc.

¹⁷ Į 2012 m. skaičiavimus neįtraukta Lenkija, o Italija įtraukta tik iš dalies.

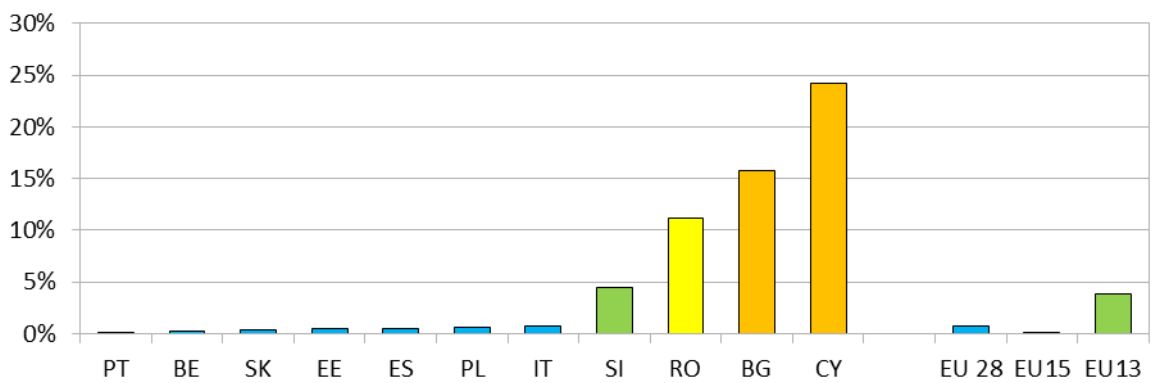

7 pav. 27 šalių Europos Sąjungoje reikalingos pastangos siekiant atitikties. Pokyčiai 2012–2014 m. (neskaitant Kroatijos), proc. ir mln. g. e.

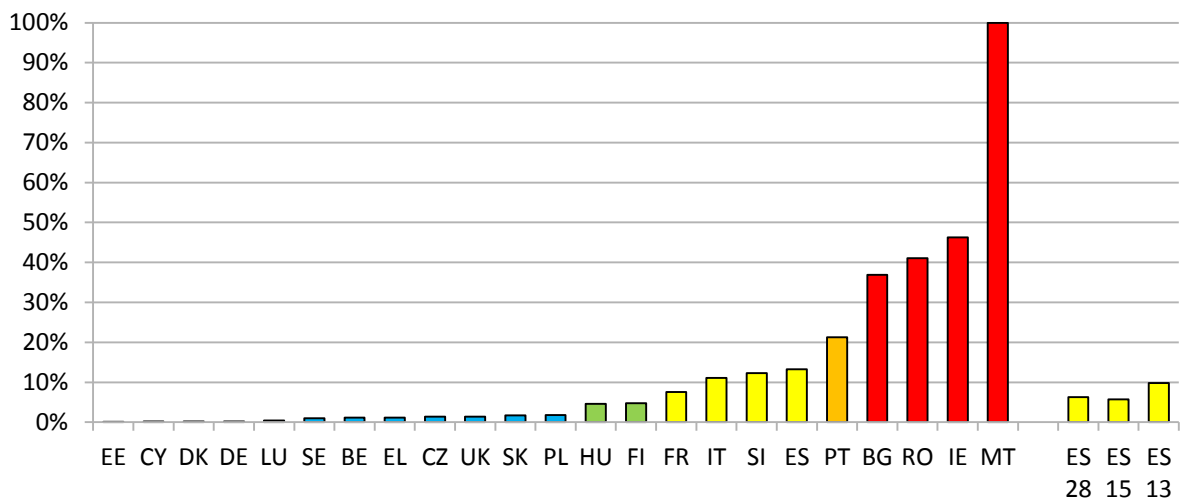
Naudojant 2014 m. duomenis apskaičiuotos reikalingos pastangos siekiant atitikties aiškiau parodo, kokio pobūdžio ir masto uždavinius dar reikia išspręsti:

- 11 mln. g. e. nėra tinkamai surenkami (1,8 proc. visos ES apkrovos). Tinkamai nesurenkami g. e. taip pat nėra tinkamai išvalomi;
- 41 mln. g. e. neatitinka antrinio valymo veiklos rezultatams keliamų reikalavimų (7,2 proc. visos ES apkrovos, kuriai reikia tokio valymo);
- 45 mln. g. e. neatitinka valymo pagal griežtesnius reikalavimus veiklos rezultatams keliamų reikalavimų (11,9 proc. visos ES apkrovos, kuriai reikia tokio valymo).

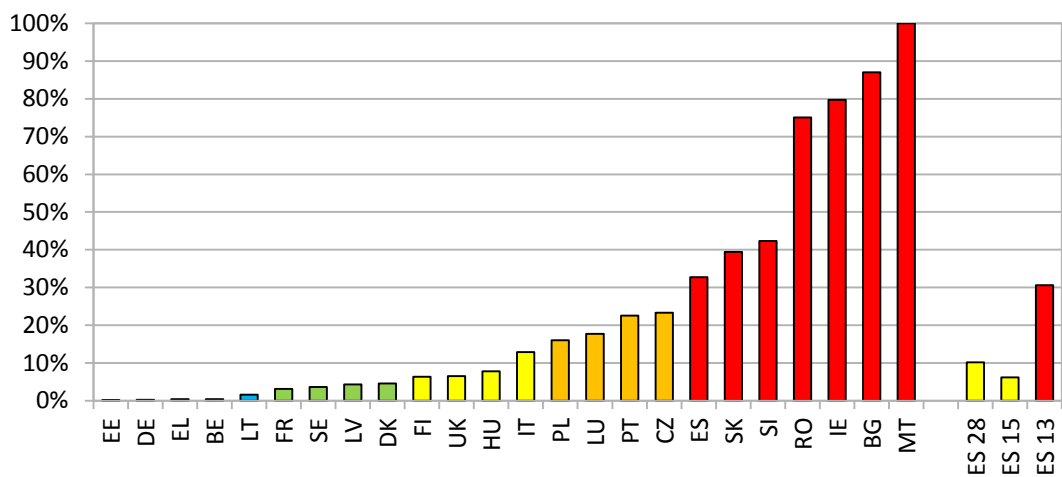
Tarp valstybių narių esama didelių skirtumų. 9 šalyse pastangų, reikalingų siekiant atitikties surinkimo, antrinio valymo arba valymo pagal griežtesnius reikalavimus srityse, rodiklis viršija 20 proc. Kai kuriose šalyse pastangų, reikalingų siekiant atitikties surinkimo arba valymo reikalavimams, rodikliai yra žemi, nes dideliu mastu taikomos individualios ar kitos atitinkamos sistemos.

8 pav. Reikalingos pastangos siekiant atitikties (surinkimas) ES valstybėse narėse (2014 m. duomenys). Kai kurių valstybių narių rodikliai nepateikti, nes jų reikalingų pastangų siekiant atitikties rodiklis lygus 0 proc.

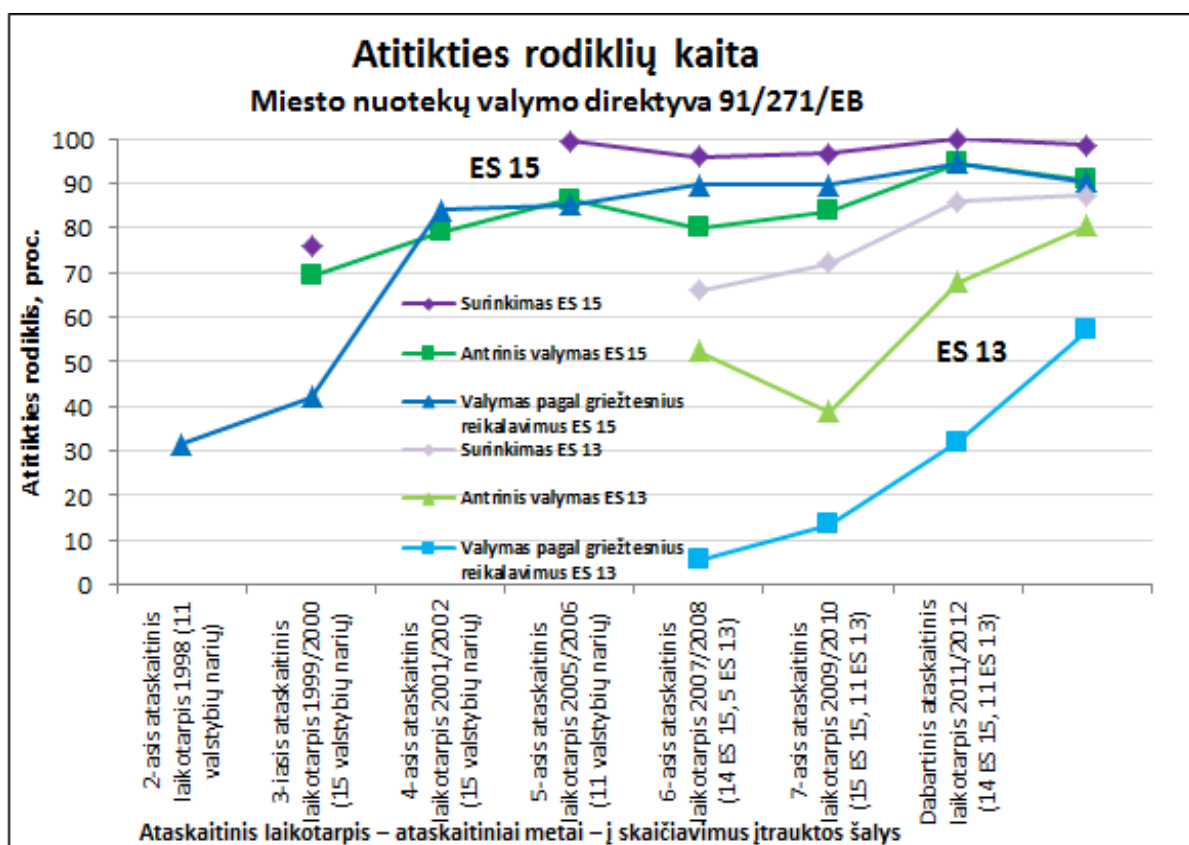
9 pav. Reikalingos pastangos siekiant atitikties (antrinis valymas) ES valstybėse narėse (2014 m. duomenys)

10 pav. Reikalingos pastangos siekiant atitikties (valymas pagal griežtesnius reikalavimus) ES valstybėse narėse (2014 m. duomenys)

2.5. Atitikties tendencijos

Apskritai atitikties tendencijos yra teigiamos, ypač 13 šalių Europos Sąjungoje: nuo 2009–2010 m. (t. y. per trijų ataskaitų teikimo laikotarpį) jų vidutiniai atitikties rodikliai surinkimo, antrinio valymo ir valymo pagal griežtesnius reikalavimus srityse gerokai pagerėjo. Šiuo ataskaitiniu laikotarpiu atitikties surinkimo reikalavimui rodiklis 13 šalių Europos Sąjungoje daugiausia sumažėjo dėl to, kad siekiant teisinės atitikties sistemingai taikoma teisinga vertinimo metodika.

11 pav. Atitikties rodiklių kaita (1998–2014 m.)

Tačiau kai kurios šalys dar toli gražu neatitinka visų Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimų. Maltos padėtis ypatinga: šioje šalyje infrastruktūra yra iš dalies įdiegta, tačiau reikia spręsti eksploataavimo problemas¹⁸. Miesto nuotekų valymo direktyva taikoma daugiau kaip 25 metus, tačiau kai kurioms valstybėms narėms (Airijai, Italijai, Ispanijai ir Portugalijai) visiškai užtikrinti atitiktį vis dar sunku.

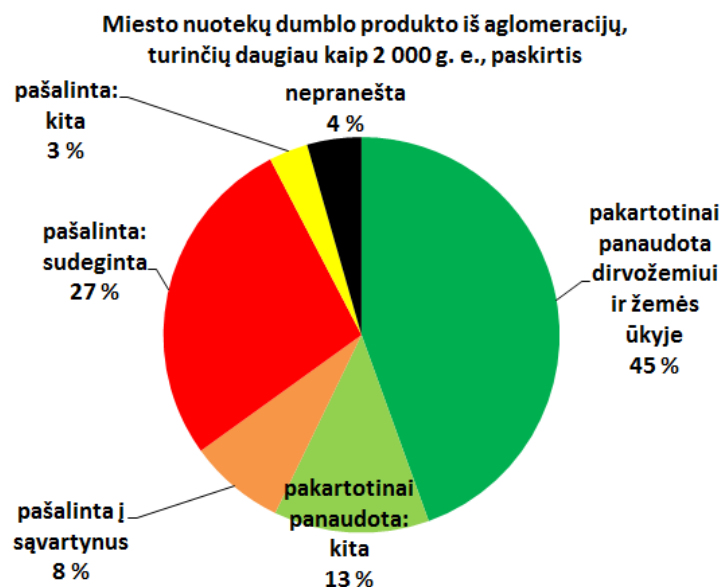
2.6. Dideli miestai, stambūs nuotekas į aplinką išleidžiantys subjektai

Kaip paaiškinta pirmiau, 580 ES didmiesčių susidaro 42 proc. visos ES nuotekų apkrovos. 86 proc. šios apkrovos valoma taikant griežtesnius nei antrinio valymo reikalavimus. Nesurinktų ir neišvalytų nuotekų apkrovos procentinė dalis, palyginti su ankstesne ataskaita, išliko stabili – apie 2,3 proc. Atitikties lygis skiriasi ir gali būti laikoma, kad 18 iš 27 sostinių¹⁹ 2014 m. visapusiškai atitiko reikalavimus – 4 sostinėmis daugiau, palyginti su ankstesne ataskaita. Sostinėse, kuriose vis dar nepasiekta atitiktis, reikia imtis papildomų pastangų²⁰.

2.7. Nuotekų dumblo susidarymas ir pakartotinis panaudojimas

Remiantis 2014 m. duomenimis, galima akcentuoti kai kuriuos svarbius su dumblo tvarkymu susijusius faktus ir skaičius:

- ES susidarė 8,7 mln. tonų dumblo sausosios kietosios medžiagos – tai sudaro apytikriai 17 kg gyventojui;
- Bulgarijoje, Kipre, Italijoje, Portugalijoje ir Rumunijoje rodikliai nesiekia 10 kg gyventojui – tai rodo, kad surinkimo ir valymo lygis yra nepakankamas;
- 58 proc. susidariusio dumblo buvo pakartotinai panaudota, daugiausia žemės ūkyje (12 pav.).

12 pav. Miesto nuotekų dumblo, apie kurį pranešta, paskirtis

¹⁸ Į valymo sistemas pašalinama per daug ūkio mėšlo, druska nuotekose ir greičiausiai per mažo pajėgumo įrenginiai.

¹⁹ Zagrebas nebuvo vertinamas (jam atitikties reikalavimai vis dar netaikomi).

²⁰ Liuksemburgas, Bratislava ir Praha (valymas pagal griežtesnius reikalavimus), Liubliana, Valeta ir Roma (antrinis valymas), Bukareštas (surinkimas), Dublinas (antrinis valymas ir valymas pagal griežtesnius reikalavimus) ir Sofija (surinkimas, antrinis valymas ir valymas pagal griežtesnius reikalavimus).

Sektorius gali gerokai prisidėti prie žiedinės ekonomikos:

- daugiau kaip pusė valymo įrenginiuose iš nuotekų pašalinto fosforo buvo pakartotinai panaudota arba perdirbta;
- dirvožemyje perdirbto azoto ir fosforo kiekis atitinkamai sudaro 250 000 t²¹. Azoto tonos vertė yra 1 300 EUR, o fosforo pentoksido (P₂O₅) tonos vertė – 900 EUR²², taigi bendra perdirbto nuotekų dumblo vertė 2014 m. galėjo siekti 550 mln. EUR²³;
- 27 proc. dumblo sudeginama (daugiausia to, kuris susidaro miestų teritorijose). Tai visų pirma pasakytina apie Austriją, Vokietiją ir Nyderlandus.

Kuriant skaidymo technologijas kartu prisidedama prie dumblo susidarymo mažinimo ir gaminama atsinaujinančiųjų išteklių energija (biodujos).

2.8. Pakartotinis nuotekų panaudojimas

Naujausia ataskaitose pateikta informacija patvirtina, kad nuotekos pakartotinai panaudojamos ribotai: tik aštuonios valstybės narės nurodė, kad reguliariai pakartotinai panaudoja savo išvalytų nuotekų dalį (Graikija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Italija, Malta, Kipras, Ispanija ir Belgija). Susiję duomenys renkami nereguliariai, todėl su išsamiais duomenimis nėra galimybės susipažinti. Pakartotinai panaudojamų išvalytų nuotekų procentinė dalis svyruoja nuo 0,08 proc. Jungtinėje Karalystėje iki 97 proc. Kipre, o ES vidurkis yra 2 proc. Nuotekos pakartotinai panaudojamos daugiausiai žemės ūkyje, kartais pramonėje ir vandeningajam sluoksniui maitinti. Kroatija, Vengrija, Slovakija ir Rumunija nurodė, kad ateityje ketina pakartotinai panaudoti nuotekas. Latvija ir Austrija paaiškino, kad tai nebūtina, nes jos turi daug gėlo vandens. Likusios 14 valstybių narių nurodė, kad jos savo nuotekų pakartotinai nepanaudoja.

Remdamasi savo komunikatu „Uždaro ciklo kūrimas. ES žiedinės ekonomikos veiksmų planas“²⁴, Komisija rengia teisėkūros iniciatyvą, kurios tikslas – skatinti pakartotinai panaudoti nuotekas. ES veiksmams būtų siekiama sudaryti sąlygas ekonomiškai efektyviai pakartotinai panaudoti nuotekas žemės ūkio paskirties žemei drėkinti, o kartu užtikrinti aukšto lygio sveikatos ir aplinkos apsaugą.

3. MIESTO NUOTEKŲ VALYMO DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMAS IR VANDENŲ BŪKLĖ

Tai, kad įgyvendinant Miesto nuotekų valymo direktyvą pagerėjo daugelio ES upių kokybė²⁵, galima įrodyti vertinant tokius parametrus kaip BDS 5²⁶ (žr. 1 pav.), amonis arba ortofosfatas. Panašias išvadas apie ekologinę būklę, kuri nustatoma atsižvelgiant į biologinį amžių, daryti sunkiau. Vis dėlto žuvų rūšių skaičiaus kai kuriose upėse (pvz., Senoje²⁷) analizė aiškiai rodo, kad jų skaičius išaugo, kai sumažėjo išleidžiamų neišvalytų nuotekų kiekis. Taip yra todėl, kad dėl didelės nuotekų taršos trūksta deguonies ir negali vystytis jautrios biologinės rūšys.

²¹ Tonoje dumblo yra 5 proc. azoto ir 5 proc. P₂O₅ arba fosforo anhidrido, http://www.eau-loire-bretagne.fr/les_rendez-vous_de_leau/les_rencontres/Rencontres_2012/Boues-2_Syprea.pdf.

²² <http://www.sede.be/fr/produits/recyclage-agricole/boue/>.

²³ Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad dalis šių maisto medžiagų gali būti išplauta iš dirvožemio.

²⁵ Išskyrus tam tikras upes, pvz., pietinėse ir rytinėse ES šalyse.

²⁶ Miesto nuotekų valymo direktyvoje nagrinėjama taršos organinėmis medžiagomis ir maisto medžiagomis problema.

²⁷ http://www.siaap.fr/fileadmin/user_upload/Siaap_Ecole_OLD/Education/Mediation_p%C3%A9dagogique/Livret_bio.pdf.

Šiuo metu Komisija nagrinėja antruosius upių baseinų valdymo planus (skirtus 2009–2015 m.), kurie buvo pateikti pagal Vandens pagrindų direktyvą, ir 2018 m. paskelbs vertinimo ataskaitą.

4. SKATINIMAS UŽTIKRINTI ATITIKTĮ

Komisija parengė kelias iniciatyvas, kuriomis siekia remti, skatinti ir užtikrinti visapusišką Miesto nuotekų valymo direktyvos įgyvendinimą.

4.1. Finansavimo programos

Įgyvendinant ES vandens politiką lemiamą vaidmenį atliko Europos fondai, visų pirma Europos regioninės plėtros fondas ir Sanglaudos fondas²⁸. Ši parama teikiama du pastaruosius dešimtmečius. Ja siekiama finansuoti ir skatinti palankios politikos sistemos formavimą: 2000–2006 m. investicijoms į vandenį buvo skirta 20,7 mlrd. EUR, o 2007–2013 m. – 21,9 mlrd. EUR.

2014–2020 m. investicijos sutelktos valstybėse narėse, kuriose yra mažiau išsivysčiusių regionų. Aplinkosaugos sritis, kuriai pagal sanglaudos politiką skiriama daugiausia dėmesio, yra vanduo: šios srities projektams skirta 14,8 mlrd. EUR. Daugiausia dėmesio skiriama nuotekų valymui ir geriamojo vandens tiekimui, taip pat investuojama į vandens apsaugą, potvynių prevenciją ir kitus su vandeniu susijusius aspektus. Ši parama padeda sutelkti papildomų privačių lėšų, be to, ją papildė finansavimas iš kitų ES finansavimo šaltinių, pvz., Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai ir programų LIFE ir „Horizontas 2020“ biudžeto.

Didžiausia turimo biudžeto dalis – apie 10 mlrd. EUR – skiriama nuotekų valymo infrastruktūrai, įskaitant įrenginių ir kanalizacijos tinklų statybą arba atnaujinimą, taip pat dalis lėšų skiriama dumblo valymui. Tikimasi, kad 2014–2020 m. valstybėse narėse įrengtų naujų arba atnaujintų senų nuotekų valymo įrenginių pajėgumas patenkins 17 mln. žmonių poreikius. Šis pajėgumas papildys 2007–2013 m. įrengtą pajėgumą, tenkinantį 7 mln. žmonių poreikius.

Įgyvendinant sanglaudos politiką taip pat sukurama integruotos regioninės plėtros politikos sistema; ši regioninės plėtros politika įgyvendinama bendradarbiaujant su vietos suinteresuotaisiais subjektais. Be to, nustatomos išankstinės finansavimo sąlygos. Siekiant užtikrinti, kad išteklių būtų naudojami kuo geriau, investicijos turi būti pagrįstos valstybių narių upių baseinų valdymo planais, kaip nurodyta Vandens pagrindų direktyvoje. Be to, siekiant projektų finansinio tvarumo, būtina vandens kainų politika, tinkamai skatinanti taupiai naudoti vandenį. Viena tokių paskatų, laikantis principo „teršėjas moka“, – įvairiose vandens naudojimo srityse tinkamai prisidėti prie sąnaudų, patirtas teikiant vandens paslaugas, susigrąžinimo. Ši *ex ante* sąlyga taip pat paspartino Vandens pagrindų direktyvos įgyvendinimą.

4.2. Teisės aktų vykdymo užtikrinimas

2014 m. Komisija pradėjo tyrimus dėl daugumos šalių, kurios įstojo į ES 2004 m. arba vėliau, o 2016 ir 2017 m. pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš pažeidimus padariusias šalis.

²⁸ Europos Audito Rūmai, Specialioji ataskaita Nr. 2/2015 „ES finansavimas Dunojaus upės baseino miesto nuotekų valymo įrenginiams: norint padėti valstybėms narėms pasiekti ES nuotekų politikos tikslus, būtinos tolesnės pastangos“.

Dėl nustatytų valstybių narių, kurios į ES įstojo iki 2004 m., pažeidimų pradėtos kelios pažeidimų nagrinėjimo procedūros ir dėl daugumos jų iki šiol priimtas bent vienas ES Teisingumo Teismo sprendimas. Nuo Komisijos aštuntosios įgyvendinimo ataskaitos paskelbimo²⁹ Teismas paskelbė keturis sprendimus, o dvi bylos tebėra nagrinėjamos.

Pagal vieną iš šių sprendimų skirta bausmė Portugalijai pagal SESV 260 straipsnį (antras sprendimas). Iki šiol Teismas baudas ir (arba) pinigines nuobaudas pagal Miesto nuotekų valymo direktyvą skyrė keturioms valstybėms narėms (Belgijai, Liuksemburgiui, Portugalijai ir Graikijai). Valstybėms narėms skiriama bauda ir (arba) vienkartinis mokestis, jei jos nesilaiko ankstesnio Teismo sprendimo tuo pačiu klausimu.

4.3. Atitikties skatinimo strategija

Komisija, siekdama pagerinti atitiktį Miesto nuotekų valymo direktyvai, ėmėsi kelių veiksmų, pvz.:

- rengia praktinius seminarus, seminarus ir posėdžius šalyse kandidatėse / narystės siekiančiose šalyse arba valstybėse narėse pirmuosius kelerius metus po jų įstojimo į ES, kad suteiktų reikiamą pagalbą, kad ateityje būtų užtikrintas aukštas įgyvendinimo lygis;
- užtikrina Aplinkos generalinio direktorato ir Regioninės ir miestų politikos generalinio direktorato veiklos koordinavimą ir bendradarbiavimą, kad būtų pasiekti kuo geresni veiksmų programų rezultatai;
- tobulina pagal 17 straipsnį teikiamų ataskaitų formas ir duomenų tvarkymo procesą naudojant naujas IT priemones;
- pradeda pažeidimų nagrinėjimo procedūras dėl nuolatinių pažeidimų.

Nepaisant šių pastangų ir dėl jų daugeliu atvejų padarytos pažangos, direktyva tam tikrose valstybėse narėse turi būti įgyvendinama geriau. Todėl Komisija svarsto galimybę imtis daugiau iniciatyvų ir *ad hoc* dialogų su valstybėmis narėmis, kurioms įgyvendinant Miesto nuotekų valymo direktyvą kyla daugiausiai sunkumų.

4.4. Moksliniai tyrimai ir inovacijos

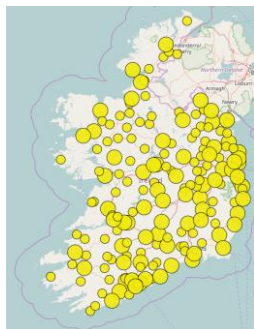
Moksliniai tyrimai ir inovacijos atlieka svarbų vaidmenį įgyvendinant Miesto nuotekų valymo direktyvą. Siekiant veiksmingiau valyti miesto nuotekas ir sumažinti atitikties reikalavimams išlaidas, reikalingos naujos technologijos ir naujoviški verslo ir valdymo modeliai. Siekiant remti mokslinius tyrimus ir inovacijas, pagal 7-ąją ES bendrąją mokslinių tyrimų ir inovacijų programą finansuota daugiau kaip 140 mokslinių tyrimų ir inovacijų projektų, susijusių su nuotekomis, kurių bendra vertė 2007–2013 m. laikotarpiu sudarė daugiau kaip 330 mln. EUR. Kiti projektai dabartiniu 2014–2020 m. laikotarpiu remiami arba bus remiami pagal programą „Horizontas 2020“.

5. ATASKAITŲ TEIKIMO PROCESO TOBULINIMAS

Europos aplinkos agentūros centralizuotai duomenų bazei pateikiama labai daug duomenų. Dėl to kyla sunkumų gauti, naudoti ir rodyti turimus duomenis, taip pat susieti šią duomenų bazę su kitomis susijusiomis duomenų bazėmis ir informacijos šaltiniais, pvz., ataskaitomis

²⁹ Naujausioje Komisijos ataskaitoje dėl Miesto nuotekų valymo direktyvos įgyvendinimo (COM(2016) 105) pateikta informacijos apie 2013–2016 m. Teismo sprendimus. Informacija paskutinį kartą atnaujinta 2017 m. balandžio 10 d.

pagal Vandens pagrindų direktyvą arba Maudyklų vandens direktyvą, tinklo „Natura 2000“ ataskaitomis, arba ataskaitomis dėl aplinkos būklės. Atnaujinus Europos aplinkos agentūros duomenų žiūrįklę, galima lengviau susipažinti su ES lygmens informacija³⁰. Pagal programą „Struktūrinio įgyvendinimo ir informacinė sistema“ (SĪIF) sukūrus patogią naudoti nacionalinio lygmens skaitmeninę platformą³¹ pagerėjo ataskaitų teikimo procesas ir galimybė visuomenei susipažinti su informacija apie aplinką. Toks pagerėjimas pastebėtas renkant devintajai ataskaitai parengti reikalingus duomenis. SĪIF yra atviroji internetinė priemonė, kurią naudojant galima automatiškai ir standartizuotai apdoroti ir platinti duomenis.

13 pav. Airijos nacionalinės platformos vaizdo pavyzdys

Naudojant SĪIF, 28 nacionalinėse platformose platinami diagramų, žemėlapių ir lentelių forma pateikti duomenys, taip pat statistiniai duomenys, o naudojant svarbų geoerdvinį komponentą atliekami automatiniai skaičiavimai. Jose taip pat pateikiama informacija apie planuojamus projektus, kuriais siekiama užtikrinti atitiktį Miesto nuotekų valymo direktyvai. Be to, į šią priemonę visapusiškai įtraukta informacija apie maudyklų vandenį, tinklą „Natura 2000“ ir upių vandens kokybę.

6. DARBO VIETŲ KŪRIMAS, EKONOMIKOS AUGIMAS IR INVESTICIJOS

Miesto nuotekų valymo direktyva kartu su Geriamojo vandens direktyva ir Atliekų direktyva yra ES aplinkos apsaugos teisės aktai, turintys didžiausią ekonominį poveikį. Miesto nuotekų valymo direktyva gerokai prisidedama prie investicijų į Europos nuotekų valymo įrenginių priežiūrą ir tobulinimą, taip pat užtikrinamas už Europos ribų veiklą vykdančių įmonių konkurencingumas.

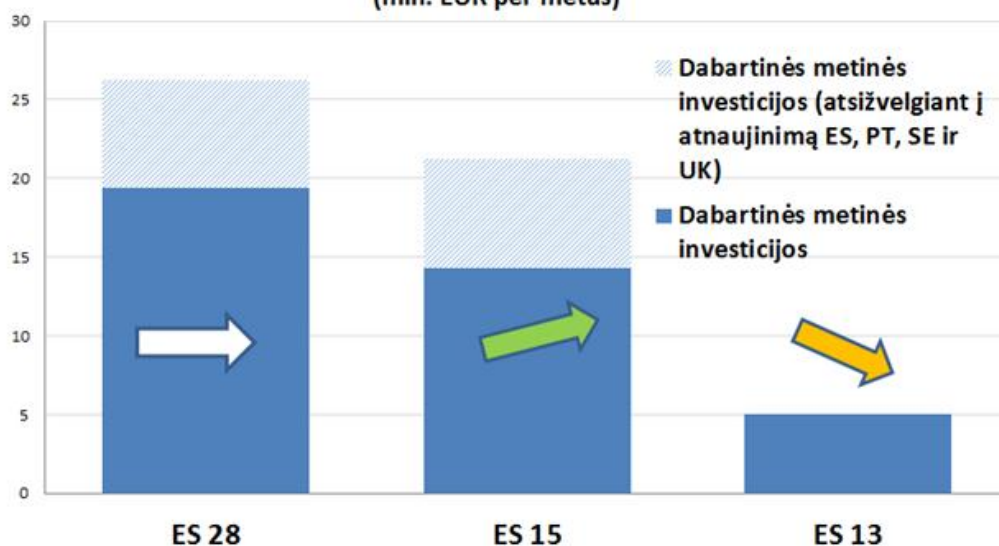
28 ES valstybės narės pateikė išsamią informaciją apie 11 500 vykdomų ir planuojamų projektų, kuriais siekiama įgyvendinti Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimus. Be kita ko, tikimasi, kad bus pastatyta arba atnaujinta bent 6 000 valymo įrenginių, kurių bendras pajėgumas bus apie 94 mln. g. e. arba 12 proc. bendros ES apkrovos.

Remiantis valstybių narių ataskaitomis, investicijos į miesto nuotekų projektus padidėjo ir jau kurį laiką siekia 19–25 mlrd. EUR *per* metus (nors kai kurios valstybės narės pateikė tik dalį informacijos ir nepranešė apie infrastruktūros atnaujinimą ir plėtimą). Vienam gyventojui per metus tenkanti investicijų į šį sektorių suma vidutiniškai siekia 38–50 EUR.

³⁰https://tableau.discomap.eea.europa.eu/t/Wateronline/views/UWWTP/Menu?embed=y&showShareOptions=true&display_count=no&showVizHome=no.

³¹ 28 Europos nacionalinės miesto atliekų valymo interneto svetainės (<https://www.geospatialworld.net/news-posts/geospatial-media-communications-announces-winners-geospatial-excellence-award/>).

**Investicijos į naujas nuotekų surinkimo sistemas ir valymo įrenginius
ir jų atnaujinimą Europos Sąjungoje
(Direktyvos 91/271/EC dėl miesto nuotekų valymo 17 straipsnis)
(mln. EUR per metus)**

14 pav. Investicijos į naujas ir atnaujintas surinkimo sistemas ir valymo įrenginius ES (mlrd. EUR per metus)

Remiantis ataskaitose pagal 17 straipsnį pateiktais duomenimis, galima pastebėti, kad 13 šalių Europos Sąjungoje investicijos, palyginti su ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu, sumažėjo. Taip yra dėl didesnių įgyvendinimo rodiklių.

Remiantis valstybių narių apskaičiavimais, siekiant užtikrinti atitiktį Miesto nuotekų valymo direktyvai, per ateinančius 10 metų reikės apytikriai 49 mlrd. EUR vertės investicijų. Be kita ko, reikia investuoti į vis daugiau projektų, kuriais siekiama sumažinti liūčių sukeltus paviršinio vandens potvynius ir iš dalies atnaujinti ir (arba) patobulinti infrastruktūrą (pvz., individualias ar kitas atitinkamas sistemas pakeisti surinkimo sistemomis). Tikimasi, kad šias investicijas bus galima iš dalies padengti ES lėšomis.

Taip pat tikimasi, kad kitose 15 valstybių narių investicijos, visų pirma investicijos į infrastruktūros atnaujinimą ir geresnę lietaus vandens (liūčių sukeltų paviršinio vandens potvynių) kontrolę, padidės. Kai kurios šalys, pvz., Italija arba Ispanija, vis dar turi gerokai padidinti savo investicijas, kad visapusiškai įgyvendintų pagrindinius Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimus.

Kalbant apie nuotekų sektorių³² apskritai, įskaitant eksportą, svarbu pabrėžti, koks svarbus jo indėlis į Europos ekonomiką. Šio sektoriaus produkcijos vertė kiekvienais metais sudaro apytikriai 96 mlrd. EUR, o pridėtinė vertė – apytikriai 41 mlrd. EUR. Jame sukuriama apie 600 000 etato ekvivalentų.

Šiuo metu Komisija ketina įvertinti, kiek investicijų iš viso reikia priežiūrai ir naujiems įrenginiams visoje ES.

³² <http://ec.europa.eu/eurostat/web/environment/environmental-goods-and-services-sector/database>.

7. MIESTO NUOTEKŲ VALYMO DIREKTYVOS VERTINIMAS

Komisija atlieka direktyvos vertinimą. Vertinimo taikymo sritis ir tikslai pateikti gairėse, kurios paskelbtos siekiant gauti grįžtamosios informacijos³³.

8. IŠVADOS

Iki 2014 m., praėjus daugiau kaip 25 metams nuo Miesto nuotekų valymo direktyvos priėmimo, padaryta didelė pažanga siekiant visapusiškai įgyvendinti šią direktyvą. Taip palaipsniui gerokai pagerinta Europos vandenų kokybė. Vis dėlto, nors bendras Miesto nuotekų valymo direktyvos įgyvendinimo lygis yra aukštas, vis dar reikia spręsti tam tikrus uždavinius, pvz.:

- toliau investuoti į nuotekų sektorių, siekiant geriau arba tokiu pačiu lygiu įgyvendinti direktyvą. Ypatingą dėmesį šiam uždaviniui reikia skirti kai kuriose valstybėse narėse, kuriose įgyvendinimo rodikliai tebėra žemi, ir apskritai ypatingą dėmesį reikia skirti valymui pagal griežtesnius reikalavimus, kartu atsižvelgiant į poreikį užtikrinti tinkamą veikimą ir techninę infrastruktūros priežiūrą;
- surinkti papildomų duomenų, kaip veikia individualios ar kitos atitinkamos sistemos;
- didinti dumblo kokybę ir panaudojimo mastą;
- sumažinti liūčių sukeltų paviršinio vandens potvynių, teršiančių vandens telkinius neišvalytomis nuotekomis, poveikį. Tai galima padaryti:
 - skatinant įrengti natūralias vandens išsaugojimo sistemas;
 - gerinant tinklų, sujungtų su valymo įrenginiais, valdymą;
 - papildomai investuojant (jei reikia³⁴);
- geriau susieti pagrindinius Miesto nuotekų valymo direktyvos ir Vandens pagrindų direktyvos reikalavimus, ypač tais atvejais, kai šių reikalavimą nepakanka, kad būtų įgyvendinti Vandens pagrindų direktyvoje nustatyti vandens kokybės tikslai;
- didesniu mastu pakartotinai panaudoti išvalytas nuotekas (jei trūksta vandens), kartu užtikrinant tinkamą vandens kokybę;
- optimizuoti sanitarinių sistemų energijos suvartojimą ir, kai įmanoma, valymo įrenginyje gaminti atsinaujinančiųjų išteklių energiją (pvz., biodujas);
- užtikrinti nuotekų valymo paslaugų įperkamumą, atsižvelgiant į tai, kad investicijų į vandens sektorių poreikiai yra platesni ir apima ne tik investicijas į surinkimą ir valymą, bet ir – kai kuriuose regionuose –, investicijas siekiant patenkinti geriamojo vandens poreikius, užtikrinti apsaugą nuo potvynių ir vandens prieinamumą.

Šie uždaviniai ir kiti atliekant būsimą vertinimą nustatysimi faktai padės Komisijai nuspręsti, kokių tolesnių veiksmų imtis. Tuo tarpu ypatingas dėmesys bus skiriamas valstybėms narėms, kurioms kyla sunkumų įgyvendinant direktyvą. Be to bus tobulinama ataskaitų teikimo veikla, siekiant užtikrinti, kad duomenys būtų surinkti ir įvertinti tinkamai ir laiku.

³³ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2017-4989291_en.

³⁴ Liūčių sukeltų paviršinio vandens potvynių tyrimas: <https://circabc.europa.eu/w/browse/e00a649a-7eb4-40b3-9b19-f5ace7a80e08>.